

Izabela Motowilczuk
magister administracji, były wieloletni inspektor kontroli gospodarki
finansowej w regionalnej izbie obrachunkowej, autor licznych publikacji
z zakresu finansów i rachunkowości jednostek sektora publicznego,
ze szczególnym uwzględnieniem samorządowych jednostek
organizacyjnych

Rozrachunki z kontrahentami

– stanowisko Komitetu Standardów Rachunkowości w praktyce

Wstęp

W sierpniu 2019 r. Komitet Standardów Rachunkowości wydał **Stanowisko w sprawie rozrachunków z kontrahentami** (uchwała nr 9/2019 r.). Reguluje ono w sposób jednolity kwestie, które dotąd były wyjaśniane wyłącznie na gruncie tzw. **praktyki rachunkowości**. W Stanowisku przedstawione są zasady:

- wyceny i ujmowania rozrachunków z kontrahentami w księgach rachunkowych na dzień ich powstania, na dzień bilansowy i na dzień uregulowania,
- wyceny rozrachunków z kontrahentami w walucie polskiej i w walutach obcych,
- prezentacji rozrachunków z kontrahentami w sprawozdaniu finansowym,
- inwentaryzowania należności i zobowiązań.

Stanowisko to zostało wydane dla jednostek, które sporządzają sprawozdanie finansowe na podstawie załączników nr 1, 4, 5 lub 6 do uor. Dotyczy więc wprost tylko jednostek sektora finansów publicznych, które funkcjonują w innych formach prawnych niż jednostki budżetowe i samorządowe zakłady budżetowe. **Jednostki budżetowe i samorządowe zakłady budżetowe także mogą stosować postanowienia tego Stanowiska**, jeśli nie są one sprzeczne ze szczególnymi zasadami rachunkowości, obowiązującymi te jednostki sektora finansów publicznych.

W e-booku omówiono poszczególne kwestie regulowane przez Stanowisko w sprawie rozrachunków z kontrahentami. **Z opracowania można się dowiedzieć m.in.:**

- w jaki sposób postanowienia Stanowiska w sprawie rozrachunków z kontrahentami włączać do polityki rachunkowości jednostki,

- na czym polega wycena należności i zobowiązań w kwocie wymaganej/wymagającej zapłaty,
- jak wycenia się wierzytelności główne i uboczne (odsetki, kary umowne, rekompensaty za koszty dochodzenia należności),
- jakie kursy walut należy stosować przy wycenie wierzytelności w walutach obcych dla różnych rodzajów transakcji i przy wycenie bilansowej,
- jakie są rodzaje obniżek (rabatów) w kwotach należności, w jaki sposób je stosować oraz jak je ujmować w księgach rachunkowych,
- jakie są rodzaje przedpłat na zobowiązania, w jaki sposób je stosować oraz jak je ujmować w księgach rachunkowych,
- na czym polega kompensata (potrącenie) ustawowa i umowna,
- na czym polegają umowy barterowe i zamiany,
- jak przeprowadzać uzgodnienie i weryfikację sald rozrachunków z kontrahentami,
- w jaki sposób należy ujmować rozrachunki z kontrahentami w bilansie i w „Informacji dodatkowej” do sprawozdania finansowego.

Ponadto dla poszczególnych kwestii podano, w jakim zakresie mogą je stosować różne jednostki sektora publicznego, a w jakim obowiązują w nich odmienne zasady, wynikające ze szczególnych unormowań, dotyczących prowadzenia ich gospodarki finansowej i rachunkowości.

Wszystkie zagadnienia zostały zilustrowane licznymi przykładami z działalności różnych rodzajów jednostek sektora finansów publicznych. Między innymi w treści e-booka znalazły się odpowiedzi na pytania zadawane przez pracowników księgowości tych jednostek w mediach społecznościowych.

1. Standaryzacja rachunkowości (Krajowe Standardy Rachunkowości i Stanowiska Komitetu Standardów Rachunkowości)

Jednostki organizacyjne należące do sektora finansów publicznych są zobowiązane do prowadzenia rachunkowości zgodnie z przepisami o rachunkowości, z uwzględnieniem zasad wynikających z ustawy z 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (dalej: uofp).

Przepisy regulujące zasady prowadzenia rachunkowości są zawarte w ustawie z 29 września 1994 r. o rachunkowości (dalej: uor) oraz wydanych na jej podstawie rozporządzeniach wykonawczych. Regulują one **ogólne zasady**:

- ustalania polityki rachunkowości,
- prowadzenia ksiąg rachunkowych,
- okresowego ustalania lub sprawdzania w drodze inwentaryzacji rzeczywistego stanu aktywów i pasywów,
- wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego,
- sporządzania sprawozdań finansowych,
- gromadzenia i przechowywania dowodów księgowych,
- badania, udostępniania i ogłaszania sprawozdań finansowych,
- wykonywania działalności w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych.

Normy te stanowią ramy prowadzenia rachunkowości przez wszystkie jednostki zobowiązane do stosowania uor. Oprócz nich w prowadzeniu rachunkowości funkcjonują także:

- **tzw. praktyka w rachunkowości,**
- **standardy rachunkowości.**

Praktyka rachunkowości obejmuje rozwiązania stosowane w prowadzeniu rachunkowości, które przyjęły się zwyczajowo.

WAŻNE Rozwiązania praktyczne stosowane w rachunkowości danej jednostki muszą być opisane w jej polityce rachunkowości.

PRZYKŁAD 1

Zasady przeprowadzania, dokumentowania i rozliczania obowiązkowej inwentaryzacji okresowej są ustalone tylko w dwóch artykułach uor – art. 26 i 27. Przepisy te określają w sposób ogólny częstotliwość i terminy przeprowadzania oraz rozliczania inwentaryzacji. Ponadto wskazują, jakimi metodami należy inwentaryzować poszczególne aktywa i pasywa. Szczegółowe zasady przeprowadzania inwentaryzacji poszczególnymi metodami i dokumentowania jej wyników oraz rozliczania nadwyżek i niedoborów inwentaryzacyjnych w różnych aktywach zostały wypracowane w praktyce rachunkowości. Co więcej, obecnie przy postępującej informatyzacji prac księgowych zasady te ulegają znaczącym zmianom. Zmiany te w obszarze inwentaryzacji rozrachunków dotyczą np.:

- automatycznego wystawiania wezwań do uzgodnień sald z systemu komputerowego, finansowo-księgowego, służącego do prowadzenia ksiąg rachunkowych (dalej: system FK),
- uzgadniania sald środkami komunikacji elektronicznej.

Duży obszar dowolności w kształtowaniu praktyki rachunkowości może powodować nieporównywalność i nieczytelność informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych różnych jednostek. Aby temu zapobiec, zostały wprowadzone **standardy rachunkowości**. Są to pro-

pozycje rozwiązań dla jednostek zobowiązanych do stosowania uor. Jednostki mogą ich używać w prowadzeniu rachunkowości. Zawierają szczegółowe **wskazówki, jak rozwiązywać problemy z zakresu rachunkowości, które nie są przedmiotem regulacji ustawowej**.

Ogólne zasady stosowania standardów rachunkowości w jednostkach zobowiązanych do prowadzenia rachunkowości na podstawie uor określa art. 10 ust. 3 tej ustawy. **Standardy stosuje się:**

- w sprawach nieuregulowanych przepisami uor,
- fakultatywnie (nieobowiązkowo),
- pod warunkiem zamieszczenia odpowiednich postanowień w polityce rachunkowości.

Podstawowymi standardami stosowanymi w rachunkowości jednostek są tzw. **krajowe standardy rachunkowości** (dalej: KSR). Są one wydawane przez krajowe komitety standardów rachunkowości. W Polsce za standaryzację rachunkowości odpowiada Komitet Standardów Rachunkowości (dalej: Komitet). Komitet podejmuje decyzje w zakresie swojego działania w formie uchwał. W zakresie standaryzacji rachunkowości są to uchwały w sprawie:

- przyjęcia KSR,
- aktualizacji KSR,
- przyjęcia Stanowisk.

WAŻNE Stanowiska w sprawie problematycznych kwestii z zakresu rachunkowości są traktowane na równi z KSR.

Wszystkie teksty KSR i Stanowisk są dostępne w BIP Ministerstwa Finansów na stronach internetowych (<https://www.gov.pl/web/finanse/krajowe-standardy-rachunkowosci> oraz <https://www.gov.pl/web/finanse/stanowiska-komitetu>).

W rachunkowości jednostek mają zastosowanie – oprócz KSR – także **Międzynarodowe Standardy Rachunkowości** (dalej: MSR). Ich celem jest ujednolicenie sprawozdawczości finansowej w takim stopniu, aby doprowadzić do porównywalności sprawozdań finansowych podmiotów gospodarczych, prowadzących działalność w różnych krajach. Dzięki MSR dane na temat wyniku finansowego oraz sytuacji majątkowej różnych jednostek są nie tylko porównywalne, ale i czytelne dla odbiorców sprawozdań. MSR są wydawane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości. O ich przyjęciu do stosowania na terenie UE decyduje w drodze rozporządzeń Komisja Europejska.

Pełne teksty wszystkich rozporządzeń w tej sprawie są dostępne w BIP Ministerstwa Finansów na stronie internetowej (<https://www.gov.pl/web/finanse/rozporzadzenia-komissji-europejskiej-przyjmujace-okreslone-miedzynarodowe-standardy-rachunkowosci>).

1.1. Ogólne zasady stosowania KSR, Stanowisk i MSR

Stosowanie KSR i Stanowisk nie jest obowiązkowe. Jednostki mogą je stosować, ale nie muszą. Ich przyjęcie jest jednak wskazane, ponieważ zapewniają rzetelne i jasne przedstawienie sytuacji finansowej i majątkowej jednostek.

Zarówno KSR, jak i Stanowiska odnoszą się wyłącznie do rozwiązań kwestii problematycznych w rachunkowości bilansowej. Nie dotyczą one zasad ewidencji podatkowej.

PRZYKŁAD 2

W Stanowisku w sprawie rozrachunków z kontrahentami, przyjętym uchwałą nr 9/2019 z 9 lipca 2019 r. (dalej: Stanowisko w sprawie rozrachunków z kontrahentami), zostały